

Українська воєнна книга у системі сучасних засобів соціальної комунікації

Надія Зубко

Відділ рідкісної книги

Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника

Львів, Україна

nadiannazubko@gmail.com

Abstract. *The military book in the system of modern information communications is considered. The dynamics of military book publishing in Ukraine during 2014-2018 are analyzed. The thematic and typological range of publications are outlined.*

Ключові слова: книга, воєнна книга, книговидання, статистика друку.

У 1918 році в часописі “Книгарь” з’явилась стаття С. Петлюри “Потреба військової літератури”. Її автор наголошував, що важливою передумовою організації “реальної збройної сили для оборони ... держави”, “цементом, що може скріпити її, – є та велика праця в справі створення фахової військової літератури, потреба в якій вже відчувається сьогодні і задовольнити яку є святим обов’язком і нашого Генерального Штабу, і наших військових фахівців” [1]. Сто років потому слова українського військового і політичного діяча не втратили актуальності, адже “виборовши державну самостійність, ми повинні її втримати і зміцнити” [Там само]. Власне, у стримуванні збройної агресії на Донбасі, у підсиленні фахових компетенцій військових, в осмисленні й розумінні подій, що відбуваються на Сході України прямо чи опосередковано може допомогти воєнна книга.

Такий термін на означення масиву видань про воєнну науку і військову справу рекомендує вживати російський книгознавець С. Лютов. Він трактує воєнну книгу як “об’єктивне явище у сфері масових комунікацій”, покликане впливати “засобами книжкової справи на індивідуальну, групову й суспільну свідомість, щоб адекватно відтворити воєнні аспекти соціальної дійсності й зміни в емоційно-чуттєвому сприйнятті

війни й воєнної діяльності у мирний час” [2, с. 74]. Проте для України війна стала частиною сьогодення і каталізатором воєнного книгодруку.

За статичними даними Книжкової палати [3], в Україні упродовж 2014-2018 років кількість назв тематично-галузевого масиву “Військова справа. Військова техніка” зросла на 76,5 % (рис. 1). Питома вага таких книг у соціально-економічному і політичному блоці майже подвоїлась та все ж залишається мізерною (1,64 % – за назвами та 1,75% – за накладами у 2018 році), істотно поступаючись виданням юридичного, економічного, історичного спрямування. Проте Книжкова палата реєструє не усі воєнні книги, оскільки частина з них позначена грифом секретності і розрахована на обмежене коло користувачів.

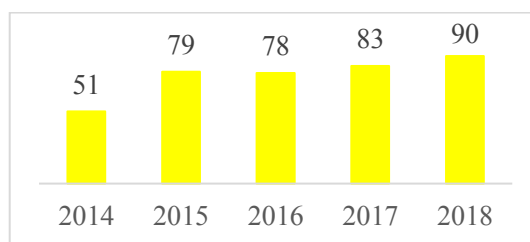

Рис. 1. Випуск книг про війську справу і військову техніку в Україні упродовж 2014-2018 років за назвами (друку. од.)

Від 2014 року спостерігаємо стрибкоподібну динаміку у випуску воєнної книги за загальними річними накладами (рис. 2), які залежали від масштабності конкретних видавничих проєктів. Їхні середні наклади скоротились на 35,6 % і 2018 року впали до 710 пр., тоді як усереднений показник за усіма галузевими масивами був втричі більшим і дорівнював 2 080 пр.

Тематика воєнних книг досить неоднорідна. Вони присвячені історії воєн, воєнній науці й

воєнному мистецтву, окремим видам збройних сил, їхньому технічному забезпеченню. В останні роки в фокусі українського книговидавництва опинилася Антитерористична операція (Операція об'єднаних сил); збільшується кількість видань про гібридну агресію й інформаційну безпеку.

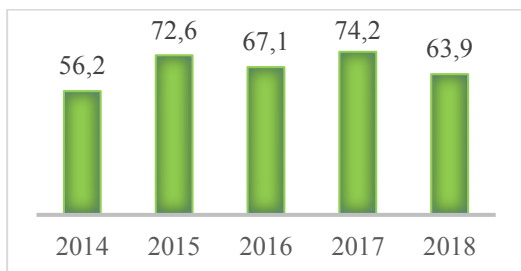

Рис. 2. Випуск книг про війську справу і військову техніку в Україні упродовж 2014-2018 років за накладом (тис. пр.)

Типологічно масив воєнних книг обмежується науковими, науково-популярними, навчальними, нормативними виданнями. Прикладна книга представлена поодинокими виданнями практичних посібників й poradників, зокрема швейцарського експерта Ганса фон Даха з ведення малої війни і техніки бою (“Астролябія”). Значну частину перекладних книг присвячено Другій світовій війні, наприклад: В. Ширера “Злет і падіння Третього Райху: історія нацистської Німеччини” (“Наш формат”), М. Гейстінгс “І розверзлося пекло... Світ у війні 1939-1945 років” (“КСД”). За даними інтернет-книгарні “Yakaboo”, список українських бестселерів очолює видання Інституту національної пам’яті “Війна і міф. Невідома Друга світова” (“КСД”, автори: О. Зінченко, В. Вятрович, М. Майоров) [4].

Тему війни порушено в історичній і художній літературі, яку Книжкова палата облікує у відповідних розділах. Проте Г. Скоріна увела такі видання у загальний список книжок про війну [5]. Йдеться передусім про щоденники, спогади, репортажі, інтерв’ю, хроніки та інші твори безпосередніх свідків збройної агресії: військових, журналістів, капеланів, переселенців. У переліку наведено художні книги А. Куркова, М. Матіос, С. Жадана, Є. Положія, Р. Горового та інших українських письменників. У їхньому доробку романи, оповідання, нариси, п’єси, поезія тощо.

Воєнна книга представлена і у дитячому сегменті: “Листи на війну” (“Братське”), Р. Ро-

манішин та А. Лесів “Війна, що змінила Рондо” (“ВСЛ”), П. Куш “Чотири нявкисти і він” (“Леся”) та ін. Видано серію коміксів “Кіборги”, “Охоронці країни”; книжки для розфарбовування.

Виходять друком фотоальбоми; подарункові видання (зокрема з фалеристики), меморіальні та ювілейні друки, джерелознавчі збірники.

Воєнна книга сьогодні співіснує з іншими засобами соціальної комунікації (телебачення, радіо, інтернет, періодика), поступаючись їм в оперативності, доступності, інтерактивності. Та все ж залишається запотребованою (у друкованому й електронному форматах), оскільки асоціюється із джерелом найбільш повної, вивіреної, достовірної, осмисленої інформації про війну як складне соціально-політичне явище, що є крайньою формою збройного протистояння між державами, народами, національними чи соціальними групами. Воєнна книга зберігає свій соціокомунікативний потенціал у науковій і освітній сферах.

На часі дослідження становлення і розвитку воєнної книги в Україні, трансформації її функцій, перемін у проблематиці і жанрово-типологічних характеристиках, впливу на структуру видавничого репертуару, книготорговельного асортименту і бібліотечного фонду.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] С. Петлюра, “Потреба військової літератури”, “Книгарь”, ч. 7, с. 375, 1918.
- [2] С. Н. Лютов, “Исторические аспекты формирования понятия “военная книга”, на XI Международ. науч. конф. Книга и мировая цивилизация, Москва, 2004, т. 1, с. 72-74.
- [3] Друк України. Київ, Україна: Книжкова палата України, 2016-2019.
- [4] Книжки-бестселери жанру “Воєнна історія”. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.yakaboo.ua/ua/top100/category/bestsales/id/5162/>. Дата звернення: трав. 7, 2020.
- [5] Г. Скоріна, “Книжкова сотня (Книжки про війну, видані за 2014-2019 роки)”. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://armyinform.com.ua/2020/03/knyzhkova-sotnya-knygy_pro_vijnu-vydani-za-2014-2019-roky. Дата звернення: трав. 7, 2020.